

НЕСТОР УКРАЇНСЬКОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ

Павло Штойко. Григорій Величко 1863-1932. Життєво – бібліографічний нарис. Львів. НТШ, 2018. – 320 с.

Сучасний науково-дослідний географічний дискурс відзначається надзвичайним зацікавленням своїм корінням та витокami. Це виражається у глибинній інтерпретації й тлумачення праць минувшини, їх концепцій, основних напрямів дослідження. Нинішнє постіндустріальне (інформаційне) суспільство приставляє новий етап переосмислення широкої географічної спадщини, розгортаючи процес пізнання попередніх напрацювань науковцями, еволюції основних наукових парадигм формування географії.

Саме, в такому контексті є досить цікава монографія Павла Штойка про Григорія Величка, яка вийшла завдяки сприянню Наукового товариства ім. Шевченка. Сама ідея ґрунтовного дослідження діяльності вчених, які стояли при формуванні національної географічної науки не є новою. Окремо можна згадати цикл монографій присвячених українським вченим – постаті українського землезнання заснований професором Львівського національного університету ім. І. Франка Олегом Шаблієм, а також публікації про вчених минувшини вченими (Я. Кравчука, І. Ковальчука, М. Костриці, С. Кукурудзи, І. Ровенчака, Я. Олійника, С. Шевчука та ін.).

Завдяки зусиллям цих вчених можна стверджувати, що першим вченим (доктором філософії) українцем в галузі географії був Григорій Величко. Засновником української географії є академік С. Рудницький. Національна школа географії в Україні сформувалась як і інших країнах Європи у 70-80-х роках XIX ст.. Про Григорія Величка відомі також наукові праці проф. О. Шаблія та І. Ровенчака.

Поява нового наукового дискурсу Павла Штойка можна пояснити потребою творення науки майбутнього через входження в контекст її оновлення та збагачення спадщиною минулого, так теперішнього, а також продовження на основі напрацювань для сучасного українознавства (в тому числі географічного українознавства), яке останнім часом зазнає нехтуванням із сторони державних інституцій.

Саме досконале вивчення географічної спадщини українських вчених, після багатьох років ідеологічного тиску, дозволить по-новому осмислити перспективу поступу, що лежить крізь призму надбань минулого. Сучасна географічна парадигма розгортається в час скрупульозного перегляду і тотальної руйнації встановлених канонів стереотипів для витворення нової моделі погляду на світ і людину загалом.

Постать Г. Величка привертала і привертає увагу географів, істориків, економістів, аграрників, етнографів, соціологів, педагогів, адже він зробив неоціненний внесок в українське культурне національне відродження в її спрямуванні до державного самоствердження. Серед географів виділяється доробок Павла Штойка, автора ряду монографій та серії статей, присвячених історії української географії в контексті світового географічного процесу, у яких опираючись на нові постнекласичні (постінформаційні) рецептиви методологічної основи. Монографічне дослідження ” Григорій Величко 1863-1932. Життєписно-бібліографічний нарис ”, в якому не тільки в інформативно-хронікальному плані висвітлюється картина новітніх часів географічного процесу наприкінці XIX – початку XX ст., періоду, коли власне формувались національні географічні школи у Європі. Г. Величко – перший український доктор філософії в ділянці географії. Це дало можливість у подальшому С. Рудницькому назвати його ” Нестором української географічної науки як автор першої мапи України й першої географії України ”. Власне його заповзятлива праця змогла заповнити існуючу прогалину українознавства, а саме географії історикогеографічних земель.

У географічній рецепції П. Штойка творчу спадщину Г. Величка на підставі глибокого вивчення архівної спадщини та дослідницької літератури передумав життєвий шлях і наукові здобутки вченого. Науково-дослідницьку та суспільно-громадську діяльність Григорія Величка дослідник окреслив чотирма основними періодами. Таким чином, основними періодами є:

1. Початковий. Охоплює час навчання від шкільної освіти до його закінчення в стінах Львівського університету.

2. Формування його як педагога – гімназійного вчителя у містах Львів, Дрогобич, Перемишль, Станіслав, Тернопіль.

3. Усвідомлення, що головною формою зв'язку людини з природою є агрокультура, що поступом у сільському господарстві неможливий без освіченості хлібороба.

4. Завершальний період пов'язаний із його переїздом в советську Україну.

У книзі П. Штойка досліджується концептуальні питання зародження географічної освіти в

Галичині, з'ясовано передумови формування національної географії (і картографії) наприкінці XIX на початку XX ст. у контексті розвитку західноєвропейської географічної думки, що дало можливість з'ясувати інтертекстуальне поле географічної парадигми наукової діяльності Григорія Величка у площині тотожності й антитотожності, самобутнього наукового світу, простежити його засоби створення як світу так і наповнення національного специфікою. Особисто Величко контактував з європейськими вченими як М. Дюбуа (Париж), Е. Зюсс, А. Пенк (Відень), О. Воейков (Санкт - Перербург) та ін., що відобразилося на його науковому світогляді.

Наукова діяльність Г. Величко, на думку П. Штойка, засвідчує наполегливість пошуків у започаткуванні новітньої української географії й картографії. Він утверджував національні традиції, особливо це стосується інтенсивної організаційно-просвітницької праці у сільському господарстві.

Прикметно, що дослідник праць Г. Величка досить детально зупинився на найбільш продуктивному періоді діяльності вченого, а саме усвідомлення, поступу у сільському господарстві неможливе, без залучення молоді до фахового вишколу, щоб засвоїти і перенести у навчально-виховному процесі її організаційні здобутки. Величко досить чітко дійшов до розуміння, що земля як етнічна категорія має особливу енергетику, що зумовлює етнонаціональну ідентифікацію.

П. Штойко доводить, що діяльність Г. Величко на новій батьківщині - советська соціалістична дійсність, виявилась облудною і лицемірною у своїй сутності. Цікавою є спроба Г. Величка зайнятись біогеографічними питаннями, де він керував аналогічним відділенням в Українському науково-дослідницькому інституті географії та картографії.

У величезній науковій спадщині Г. Величка дослідник вперше виділив головні концепти життя і творчості вченого. До таких концептів слід відмітити: пізнавальне на його погляд, Величко, продовжив тяглу лінію розвитку української географії упродовж кінця XIX ст. і початку XX ст.; розкрив тематичне багатство географії. До таких здобутків слід віднести:

1. Морфологічне районування українських земель.
2. Створення " Народописної карти українсько-руського народу ".
3. Видавнича діяльність у " Сільському господарстві ".
4. Видавнича діяльність про географічні відомості в різномовних енциклопедичних виданнях.
5. Видання праці " Географія Галичини " та статей в Енциклопедичному словнику Ф. Брокгаузена та І. Єфрона.
6. Географічні гасла у Українській загальній енциклопедії та Енциклопедії українознавства.
7. Видання " Географії України-Русі ".

Дослідник підкреслює велике пізнавальне й просвітницьке значення життєвого і творчого шляху, а також основних наукових праць. Викликає значний інтерес розділ, присвячений бібліографії праць та епістолярна спадщина Григорія Величка у якому досить детально подано їх перелік.

Отже, запропонована праця Павла Штойка в новому світлі представляє наукову спадщину Григорія Величка. Вона представляє інтерес не тільки для географів, але й для географів, істориків, економістів, аграрників, етнографів, соціологів, педагогів, а також краєзнавців та туристів. Ця книга є важливим навчальним посібником для студентів, аспірантів, науковців.

Книга П. Штойка опубліковано завдяки сприянню Львівського наукового товариства ім. Шевченка. Всім їм, а передусім автору за це щира подяка від науковців (українознавців) України.

Ярослав Мариняк